

**Pirkanmaan
hyvinvointialue**

**Pirkanmaan hyvinvointialueen väkival-
lan ehkäisyn toimenpideohjelma
2024–2026**

Sisällysluettelo

1	Väkivallan ennalta ehkäiseminen perustuu lakiin	3
1.1	Väkivalta on kansanterveydellinen ongelma.....	3
1.2	Alueellinen toimenpideohjelma pohjautuu kansallisiin suosituksiin.....	4
1.3	Väkivallan ennalta ehkäisy tuo kustannussäästöjä.....	5
1.4	Tärkeintä on ihminen, myös väkivallan ehkäisyssä	5
2	Väkivalta on monimuotoista	7
2.1	Parisuhdeväkivalta, seurusteluväkivalta ja pakottava kontrolli	7
2.2	Erityisen haavoittuvat ryhmät vaativat ammattilaisilta erityistä huomiota myös väkivaltariskin tunnistamisessa	8
2.3	Sisarusten välinen väkivalta, vaino sekä äärimmäinen perheväkivalta.....	9
2.4	Toimenpideohjelmassa käytettyjä käsitteitä.....	11
3	Väkivallan kierre.....	12
4	Alueellista väkivallan ehkäisyä ohjaavat kansalliset väkivallan vastaisen työn toimeenpanosuunnitelmat ja –ohjelmat	13
4.1	Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi	13
4.2	Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma ...	14
4.3	Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma.....	14
4.4	Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma	15
4.5	Lainsäädäntö väkivallan torjumisen tukena	15
5	Alueellinen väkivallan ehkäisyn työryhmä	16
5.1	Väkivallan ehkäisyn työryhmä Pirkanmaan hyvinvointialueella	16
5.2	Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelma oheisasiakirjoineen.....	17
6	Väkivallan ehkäisyn painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointialueella.....	18
6.1	Väestötason hyvinvointi indikaattoritiedon valossa väkivallan ehkäisyn näkökulmasta Pirkanmaalla.....	19
6.2	Hyvinvointisuunnitelman ja väkivallan ehkäisyn painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointialueella.....	20
6.3	Toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi painopisteittäin	22
7	Toimeenpano ja toteutumisen arviointi.....	27
7.1	Pirkanmaalla väkivaltariskissä olevat asukkaat tunnistetaan ja väkivalta otetaan puheeksi	28

7.2	Väkivaltaa kokeneet tai riskissä sen käyttämiseen olevat asukkaat ohjataan tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin	29
7.3	Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelman arviointi.....	31
7.4	Toimenpideohjelman laatijat.....	31
8	Lähteet	32

1 Väkivallan ennalta ehkäiseminen perustuu lakiin

Väkivallaton elämä on perusoikeus, joka Suomessa on turvattu perustuslailla. Pelkästään lähisuhdeväkivallasta aiheutuu terveydenhuollolle vuosittain 150 miljoonan euron suorat lisäkustannukset. Väkivallan vastainen työ, erityisesti väkivallan ennalta ehkäisy ja torjunta ovat osa kuntien sekä hyvinvointialueiden vastuulla olevaa terveyden, hyvinvoinnin ja turvallisuuden edistämistä.

Pirkanmaan hyvinvointialueella tehtävässä väkivaltaa ennalta ehkäisevässä työssä korostuu yli organisaatorajojen tehtävä monialainen yhteistyö. Kivijalkana on ammattilaisten osaamisen vahvistaminen siten, että väkivallalta suojaavat tekijät ja väkivallalle altistavat riskitekijät tunnistetaan riittävän varhain, jo ennen varsinaista väkivallan uhkaa. Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma tukee hyvinvointialueen toimintaa, tehostaen väkivaltaerityisten tuki- ja konsultaatorakenteiden hyödyntämistä asiakkaan osallisuutta tukien, epätarkoituksenmukaista edelleen lähettämistä välttäen.

1.1 Väkivalta on kansanterveydellinen ongelma

Lähisuhdeväkivalta on merkittävä yhteiskunnallinen ongelma, josta aiheutuu huomattavaa inhimillistä kärsimystä, vakavia fyysisiä sairauksia ja mielenterveysongelmia ¹ Väkivalta vaikuttaa väkivallan kohteeksi suoraan joutuneen henkilön lisäksi väkivaltaa todistaviin läheisiin, kuten perheessä asuviin lapsiin. Väkivaltailmiö on myös kansanterveydellinen haaste. Suomalaisista 75 % kokee lähisuhdeväkivaltaa elämänsä aikana².

Parisuhdeväkivaltaa on naisista kokenut lähes 50 % ja miehistä 40 %. Viiden vuoden tarkastelussa fyysistä väkivaltaa on kokenut 146 000 naista Suomessa. Parisuhteessa olleista 16–17 vuotiaista tytöistä 45 % on kokenut parisuhdeväkivaltaa. Valtioneuvoston selvityksessä² todettiin, että väkivallan kokijat käyttävät merkittävästi enemmän terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluita. Viiden vuoden ajanjaksolla tarkasteltuna naisiin kohdistuvan fyysisen väkivallan suorat lisäkustannukset pelkästään terveydenhuollolle on 150 miljoonaa euroa vuosittain.

¹ Miller & McCaw, 2019; Stubbs ym. 2021

² Siltala ym. 2022

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen v. 2022 julkaiseman ”Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn järjestämiseksi” mukaisesti myös Pirkanmaan hyvinvointialueella on lähdetty kehittämään väkivallan vastaisen työn malleja. Pirkanmaalla väkivallan ehkäisy kattaa myös muut väkivallan muodot, kuin perhe- ja lähisuhdeväkivallan. THL:n ohjeessa todetaan, että kuntien, kuntayhtymien ja hyvinvointialueiden sekä valtionhallinnon tulee varmistaa, että rakenteet väkivallan ehkäisyyn sekä uhrien, tekijöiden ja väkivallalle altistuneiden lasten auttamiseksi otetaan jokaisella tasolla käyttöön perustuslain ja kansainvälisten ihmisoikeusvelvoitteiden edellytysten mukaisesti.

1.2 Alueellinen toimenpideohjelma pohjautuu kansallisiin suosituksiin

Pirkanmaan alueellisen, väkivallan vastaiseen työhön laaditun toimenpideohjelman tarkoitus on tukea työtä, jota tehdään ihmisten turvallisuuden tukemiseksi sekä eri väkivallan muotojen riskitekijöiden tunnistamiseksi. Merkittävä osa väkivallasta jää edelleen tunnistamatta, erityisen haavoittuvassa asemassa olevat asiakkaat tai väkivaltaa kokeneet ja väkivaltaa käyttäneet eivät aina ohjaudu avun piiriin.

Pari- ja lähisuhdeväkivalta johtaa hyvin usein väkivallan kehämäiseen kierteeseen ja sillä on taipumus raaistua, jonka vuoksi on äärimmäisen tärkeää puuttua asiaan jo varhaisessa vaiheessa kaikissa palveluissa, jossa väkivaltailmiötä tai sen riskitekijöitä havaitaan.

Hyvinvointialueuudistuksen myötä alueille on annettu vastuu asiakkaiden sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta kokonaisuuksiksi. Hyvinvointialueen on huolehdittava yhteen sovitettuja palveluja laaja-alaisesti tarvitsevien asiakasryhmien ja asiakkaiden tunnistamisesta, sosiaali- ja terveydenhuollon yhteensovittamisesta ja palveluketjujen ja palvelukokonaisuuksien määrittelemisestä, sosiaali- ja terveydenhuollon palvelujen yhteensovittamisesta hyvinvointialueen muiden palvelujen kanssa sekä asiakasta koskevan tiedon hyödyntämisestä eri tuottajien välillä. Väkivallan ehkäisy on vaativien kokonaisuuksien yhteensovittamisen osalta keskeinen osa-alue.

Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi³ on maailman ensimmäinen laaja-alainen sopimus, jonka tarkoitus on ennaltaehkäistä ja poistaa perheessä tapahtuvaa ja naisiin kohdistuvaa väkivaltaa. Sopimuksen tavoitteena on mm. suojella väkivallan uhreja ja tarjota heille tukipalveluja, saattaa tekijät vastuuseen teoistaan, edistää kaikkien naisiin kohdistuvien syrjinnän muotojen poistamista, edistää sukupuolten välistä tosiasiallista tasa-arvoa sekä edistää viranomaisten ja järjestöjen yhteistyötä väkivallan kitkemisessä. Suomessa Istanbulin sopimus koskee kaikkia lähisuhdeväkivallan muotoja – ei siis ainoastaan naisiin kohdistuvia. On keskeistä huomioida erityisen haavoittuvassa asemassa olevat kuntalaiset ja tunnistettava entistä aiemmin riski kokea tai tehdä väkivaltaa.

1.3 Väkivallan ennalta ehkäisy tuo kustannussäästöjä

Lähisuhdeväkivaltaa kokevat käyttävät tutkimusten perusteella merkittävästi muuta väestöä enemmän esimerkiksi sosiaali- ja terveydenhuollon palveluita. Väkivaltakokemukset heijastuvat myös sairauspoissaoloina ja menetetyt työpanoksen kustannuksina. Sosiaali- ja terveydenhuollon palvelut sitovat paljon työvoimaa, jolloin myös kustannukset ovat merkittäviä. Valtioneuvoston selvityksen⁴ mukaan lähisuhdeväkivallan tunnistaminen terveydenhuollossa johti terveydenhuoltopalveluiden käytön ja kustannusten laskemiseen. Inhimillisten ja yhteiskunnallisten kustannusten näkökulmasta lähisuhdeväkivallasta on tärkeää kysyä systemaattisesti, luoda toimintamallit, edistää myönteistä suhtautumista kysymiseen ja tarjota riittävä tuki työntekijöille.

1.4 Tärkeintä on ihminen, myös väkivallan ehkäisyssä

Pirkanmaan hyvinvointialueen strategiassa ensisijaisena on ihminen. Palvelulupauksessa todetaan: ”Pidämme yhdessä huolta kaikkien pirkanmaalaisten hyvinvoinnista ja turvallisuudesta. Tuemme sinua elämäsi käännekohtissa. Kohtaamme sinut inhimillisesti, ammattimaisesti ja luotettavasti. Työmme perustuu parhaaseen osaamiseen ja tutkittuun tietoon. Olemme sinua varten, elämän vuoksi.”

³ SopS 53/2015, ns. Istanbulin sopimus

⁴ Siltala ym. 2022

Strategian painopisteet ovat tarkemmin avattuna pääasiakirjassa, Pirkanmaan hyvinvointisuunnitelmassa. Väkivallan ehkäisy sisältyy hyvinvointialueen strategian kärkiteemaan: yhdenvertaiset, ennaltaehkäisevät ja vaikuttavat palvelut.

Hyvinvointisuunnitelmassa oheisasiakirjoineen toimeenpannaan kyseisen painopisteen yhteistä tavoitetta panostaa ennalta ehkäisyyn ja edistää vaikuttavaa hyvinvointityötä yhdessä kuntien ja järjestöjen kanssa. Pirkanmaalla alueellisten toimijoiden välinen yhteistyö on avain ammattilaisten osaamisen vahvistamiseen sekä asiakkaiden palvelujen tarpeen tunnistamiseen jo ennen varsinaisen väkivaltahaitan muodostumista.

Pirkanmaan alueellinen väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma on osa alueellista hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa. Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma on asiakirja, jonka tavoitteena on kuvata systemaattinen väkivaltaa ehkäisevä toiminta Pirkanmaan hyvinvointialueella.

Tämä toimenpideohjelma esittelee vuosien 2024–2026 aikana toteutettavia toimenpiteitä, joiden myötä tavoite systemaattisesta väkivallan riskin puheeksi ottamisesta ja alueen asukkaiden tarkoituksenmukaisen tuen järjestämisestä toteutuu. Asiakirjan valmistelussa on hyödynnetty Pirkanmaan hyvinvointialueen palvelulinjojen asiantuntijoita, alueellisia ja valtakunnallisesti toimivia väkivalta-asiantuntijajärjestöjä sekä Pirkanmaan alueen kuntia ja Sisä-Suomen poliisia.

Suunnitelmaa on valmisteltu Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia, velvoittava lainsäädäntö ja ratifioidut sopimukset sekä alueelliset ilmiöt huomioiden. Toimeenpaneva suunnitelma mahdollistaa hyvinvointialueen ensimmäiset askelmerkit kohti väkivallatonta Pirkanmaata.

2 Väkivalta on monimuotoista

Perhe- ja lähisuhdeväkivallasta puhutaan, kun henkilö on väkivaltainen nykyistä tai entistä kumppaniaan, lastaan, lähisukulaistaan tai muuta läheistään kohtaan. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta voi johtaa fyysisen tai psyykkisen vamman syntymiseen, kehityksen häiriytymiseen, perustarpeiden tyydyttämättä jäämiseen tai jopa kuolemaan. Perhe- ja lähisuhdeväkivalta koskettaa kaikkia yhteiskuntaluokasta, kulttuurista, ikäluokasta ja sukupuolesta riippumatta. Tällaisissa tilanteissa koko lähipiiri altistuu väkivallan vaikutuksille. Perhe- ja lähisuhdeväkivallassa voidaan erottaa tyypillisiä ilmenemismuotoja, joita on kuvattu alla. Näiden lisäksi väkivallalla voi olla myös monia harvinaisempia ilmenemismuotoja.

2.1 Parisuhdeväkivalta, seurusteluväkivalta ja pakottava kontrolli

Parisuhdeväkivalta on henkilön puolisoonsa tai entiseen puolisoonsa kohdistamaa väkivaltaa, joka voi olla muodoiltaan moninaista. Parisuhdeväkivalta on uhrille erityisen haavoittavaa, sillä se tapahtuu intiimissä ihmissuhteessa.

Seurusteluväkivallalla taas tarkoitetaan tavallisimmin nuorisoikäisten parisuhteissa tapahtuvaa väkivaltaa. Seurusteluväkivalta tarkoittaa aina muutakin kuin varsinaista fyysistä väkivaltaa. Tällöin seurusteluväkivalta voi olla myös esimerkiksi suhteen toisen osapuolen elämän mustasukkaista rajoittamista, kumppaniin kohdistettua seksuaaliväkivaltaa ja henkistä väkivaltaa. Seurusteluväkivallan tekijä saattaa käyttää samanaikaisesti useitakin eri väkivallan muotoja satuttaakseen ja kontrolloidakseen toista. Tavallista onkin, että väkivalta alkaa vähitellen, läheisten tai uhrin huomaamatta. Seurusteluväkivallalla, kuten myös muulla pari- ja lähisuhdeväkivallalla on tapana raaistua.

Pakottava hallinta tai kontrolli parisuhteessa voi alkaa siten, että kontrolloiva kumppani pyrkii rajoittamaan kumppaninsa yhteydenpitoa muihin ihmisiin ja näin vaikuttamaan kielteisesti uhrille läheisiin ihmissuhteisiin. Tällainen väkivalta voi alkaa hyvin huomaamattomasti. Usein ensimmäisenä merkinä voi olla se, että kontrolloiva kumppani alkaa puhumaan negatiivisesti kumppaninsa läheisistä ja sukulaisista. Kontrolloiva kumppani saattaa myös pyrkiä estämään uhrin viettämästä aikaa ystävien kanssa esimerkiksi aloittamalla riidan tai tekeytymällä sairaaksi. Tekijä saattaa perustella uhrille asettamia rajoituksia mustasukkaisuudella, mikä voi aluksi tuntua myös imartelevalta. Tällaisen, eristävän

toiminnan seurauksena väkivallan kokijalla ei välttämättä ole lopulta ketään, joka tukisi häntä tai auttaisi tunnistamaan pakottavaa kontrollia tai muuta suhteessa tapahtuvaa väkivaltaa.

2.2 Erityisen haavoittuvat ryhmät vaativat ammattilaisilta erityistä huomiota myös väkivaltariskin tunnistamisessa

Ikääntyneisiin kohdistuvalla väkivallalla tarkoitetaan luottamuksellisessa ihmissuhteessa tapahtuvaa tekoa tai tekemättä jättämistä, joka vaarantaa ikääntyneen hyvinvoinnin, turvallisuuden tai terveyden. Ikääntyneeseen henkilöön kohdistuvan väkivallan tunnistaminen saattaa olla hyvin vaikeaa ja toisinaan ikääntynyt ei itsekään ymmärrä joutuneensa kaltoinkohtelun tai väkivallan kohteeksi. Kaltoinkohtelun merkit saattavat myös sekoittaa ikääntymisen mukanaan tuomiin muutoksiin tai sairauksiin. Fyysisen pahoinpitelyn merkkeinä ovat usein paranemisvaiheessa olevat mustelmat, ruhjeet tai muut vammat sekä seksuaaliväkivallan merkkeinä seksitaudit. Usein ikäihminen hakeutuu hoitoon viiveellä tai tulee vastaanotolle muusta, tavallisesti somaattisesta syystä. Vammoista kysyttäessä on hyvä huomioida, että ne eivät vastaa ikääntyneen tai hänen läheistensä kertomaa. Muita kaltoinkohtelun merkkejä voi olla henkilön yleinen hoitamattomuus, aliravitsemus, kuivuminen, lääkityksen laiminlyönti tai liiallinen, epätarkoituksenmukainen lääkkeiden käyttö. Myös jatkuva rahan puute tai kieltäytyminen tarvittavista palveluista voivat viitata hyväksikäyttöön, kuten taloudelliseen väkivaltaan.

Vammaisiin ihmisiin kohdistuva väkivalta voi olla piirteiltään täysin samanlaista kuin vammattomiin ihmisiin kohdistuva väkivalta. Vammaisiin ihmisiin kohdistuu myös sellaisia väkivallan muotoja, jotka liittyvät vammaisen ihmisen riippuvuuteen toisen henkilön avusta arkipäivän selviytymisessä. Vammaisen henkilö voi kohdata väkivaltaa myös hoidon laiminlyöntinä tai tarpeettomana voimankäyttönä hoivatilanteissa. Vammaisella henkilön saattaa olla hankalaa kertoa kokemastaan väkivallasta kommunikaatioon liittyvien haasteiden vuoksi tai esimerkiksi puutteellisen seksuaalikasvatuksen ja siten myös itsemääräämisoikeuden ymmärtämisen vuoksi.

Erityisesti kehitysvammaisten lasten ja nuorten kanssa toimittaessa onkin tärkeää tunnistaa heidän erityinen riskinsä tulla seksuaaliväkivallan uhriksi kielellisten vaikeuksien tai muutoin alentuneen kommunikaatiotaitojen vuoksi. Kehitysvammaisten lasten ja nuorten kokemuksia kartoitettaessa on kiinnitetty myös huomiota siihen, että heidän saamansa seksuaalikasvatus

voi olla hyvinkin puutteellista, eikä nuorelle kehity riittäviä taitoja seksuaaliturvallisuuden osalta.

Kunniaan liittyvä väkivalta on väkivallan muoto, jossa käytetään pakottavaa kontrollia, painostamista ja väkivaltaa henkilöä kohtaan, jonka epäillään/tiedetään rikkoneen tai jättäneen noudattamatta niitä yhteisiä sosiaalisia tai moraalisia arvoja ja normeja, jotka ovat tärkeitä asianosaisten omassa viiteryhmissä tai yhteisössä. Kunniaan liittyvä väkivalta ei ole sidottu mihinkään tiettyyn kulttuuriin, uskontoon tai maantieteelliseen alueeseen. Väkivallan muoto on usein sukupuolittunutta kohdistuen naisiin ja tyttöihin, mutta myös miehet ja pojat voivat olla uhreja.

Väkivallan taustalla on pelko yksilön, hänen perheensä ja sukunsa maineen menetyksestä, jonka myötä he tulisivat erotetuksi, eristetyksi tai syrjityksi omassa viiteryhmissään tai yhteisössään. Menetettyä mainetta, eli kunniaa, pyritään palauttamaan viiteryhmän tai yhteisön edessä eri muotoisilla väkivallan teoilla. Huomioitavaa on, että väkivallan tekijä voi olla yksilön ohella myös perhe tai yhteisö. Vakavimmillaan kunniaan liittyvä väkivalta voi johtaa kuolemaan.

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen sekä pakkoavioliitto ovat esimerkkejä kunniaan liittyvän väkivallan muodoista. Poikien ja miesten kohdalla avioliiton ulkopuoliset suhteet, avioero, seurustelu epäsovivan kumppanin kanssa tai naisen siveettömyyden aiheuttaminen ovat mahdollisia syitä väkivaltaan. Järjestetystä avioliitosta kieltäytyminen voi aiheuttaa pakottamisen avioliittoon kaikkien sukupuolten kohdalla. Kunniaan liittyvä väkivalta voi olla myös seurausta heteroseksuaalisuuden vaatimuksesta. Homoseksuaaliset teot sekä seksuaali- ja sukupuolivähemmistöön kuulumisen voivat altistaa sekä miehet että naiset väkivallalle. Kunniaan liittyvästä väkivallasta voit lukea lisää mm. THL:n Tiedä ja toimi-korteista. [THL:n Tiedä ja toimi- kortit löydät tästä linkistä.](#)

2.3 Sisarusten välinen väkivalta, vaino sekä äärimmäinen perheväkivalta

Sisarusten välinen väkivalta mielletään vaikeasti tunnistettavaksi. Toisinaan ammattilaisten tai huolta pitävien aikuisten saattaa olla vaikeaa asettaa rajaa siihen mikä on normaalia lasten ja nuorten välistä erimielisyyttä tai väkivaltaa. Sisarusten välinen väkivalta ilmentää aina jollakin tavalla perheen kokonaistilannetta ja perheen aikuisten suhteen laadulla on yhteys sisarussuhteen laatuun. Perheissä tunteiden nimeäminen ja tunnistaminen on

haastavaa, ei puhuta tunnetiloista tai osoiteta tunteita perheen sisällä. Toisen ihmisen arvostus ja kunnioitus aikuisten välillä heijastuu lapsiin. Lapsesta huolta pitävän aikuisen malli lapselle ja nuorelle on tärkeä. Lapsi tai nuori voi oppia pitämään väkivaltaa normaalina sisaruuteen kuuluvana asiana.

Vaino on toistuvaa, ei-toivottua yhteydenottamista, seuraamista ja tarkkailemista, joka on omiaan aiheuttamaan kohteessaan pelkoa tai ahdistusta. Se sisältää uhkaavia ja mahdollisesti myös väkivaltaisia tekoja, jotka täyttävät rikoksen tunnusmerkit. Vaino voi kohdistua myös vainotun läheisiin. Parisuhteen aikana koettu väkivalta lisää vainon riskiä. Vainoaminen on rikos⁵, josta enimmäisrangaistus on kaksi vuotta vankeutta. Vainoaminen saa yleensä alkunsa eron uhatessa tai erotilanteessa. Jätetty osapuoli ei pysty sopeutumaan ajatukseen erosta tai haluaa kostaa entiselle kumppanille. Vaino koskettaa usein koko lähipiiriä. Uhrin lisäksi tilanteesta kärsivät aina lapset, sekä myös itse vainoaja. Vainoajan elämä kapeutuu, sosiaaliset suhteet ja työ kärsivät, energia valuu epätoivoon ja pakonomaiseen toimintaan. Suhde lapsiin kärsii turvallisuuden vaarantuessa. Suhde lapsiin voi myös katketa kokonaan. Vainoaminen voi kärjistyä fyysiseksi väkivallaksi ja jopa henkeä uhkaavaksi. Vainon myötä myös vainoajan itsemurhariski kohoaa merkittävästi.

Äärimmäisellä perheväkivallalla, perhesurmalla tarkoitetaan perheessä tapahtuvia nykyisen, entisen puolison tekemiä tai toisen vanhemman tekemiä surmia, jotka voivat kohdistua koko perheeseen tai ainoastaan puolisoon tai lapsiin. Myös lapsettomat perheet ja aikuisen lapsen tekemät surmat kuuluvat käsitteen piiriin. Perhesurmia yhdistäviksi taustatekijöiksi on tunnistettu mm. parisuhteen ongelmat, erotilanteeseen liittyvä kriisi ja eroaikeet, vanhemman mielenterveys- ja päihdeongelmat sekä taloudelliset vaikeudet. Yksiselitteisiä indikaattoreita ei ole tutkimuksissa löydetty ja uhkaavan perhe- ja lapsensurman tunnistaminen on äärimmäisen vaikeaa, vaikka jälkikäteen hälytysmerkkejä voidaankin todeta. Perheessä esiintyvä väkivaltakäyttäytyminen voi lisätä perhe- ja lähisuhdeväkivallan vakavimman muodon, perhesurman uhkaa silloin, kun perheen tilanne jostain syystä kärjistyy. Vaikka lähisuhdeväkivalta ei yleensä johda perhe- ja lapsen surmaan, se voi olla viranomaisille ja keskeisille toimijoille huolenaiheen merkki, johon puuttumalla voidaan ehkäistä väkivallan

⁵ Rikoslaki 25 Luku 7a§

lisääntymistä ja raaistumista. Perhesurmien tekijöistä suurin osa on käyttänyt väkivaltaa kumppaniaan tai lapsiaan kohtaan jo ennen tekoaan.

2.4 Toimenpideohjelmassa käytettyjä käsitteitä

Väkivaltakäsitteet ovat usein monimutkaisia ja monitulkintaisia. On suositeltavaa tutustua esimerkiksi THL:n väkivaltakäsitteiden sanastoon⁶ ([löydät väkivaltakäsitteiden sanaston kokonaisuudessaan tästä linkistä](#)), sekä ”[Sanoilla on merkitystä. Termikäsi kirjja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen](#)”- julkaisuun, jonka löydät [kokonaisuudessaan tästä linkistä](#)⁷.

Lähisuhdeväkivalta - väkivaltaa, jonka tekijä ja uhri ovat tai ovat olleet keskenään läheisessä suhteessa.

Perheväkivalta - Lähisuhdeväkivaltaa, joka kohdistuu henkilön seurustelukumppaniin tai nykyiseen tai entiseen puolisoon.

MARAK – moniammatillinen riskinarviointikokous, menetelmä vakavaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden aikuisten tuen ja palvelujen järjestämiseksi.

MATAC – moniammatillinen toimintamalli lähisuhdeväkivaltaa tekevän aikuisen toimintaan puuttumiseksi ja väkivaltatekojen ennalta estämiseksi.

Ankkuri – varhaisen puuttumisen moniammatillinen toimintamalli, jossa poliisin ja sosiaalihuollon viranomaiset sekä tarvittavat muut asiantuntijat toimivat yhdessä mm. ehkäisemään rikoksia sekä väkivaltaista ektrimismiä.

FGM – Female genital mutilation tarkoittaa tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomista.

GREVIO – Istanbulin sopimuksen toimeenpanoa valvova kansainvälinen toimielin.

Barnahus on lapsiin ja nuoriin kohdistuvien väkivaltaepäilyjen tutkintaan, tukeen ja hoitoon keskittyvä, valtionrahoitteinen hanke sekä monialaisen yhteistyön malli.

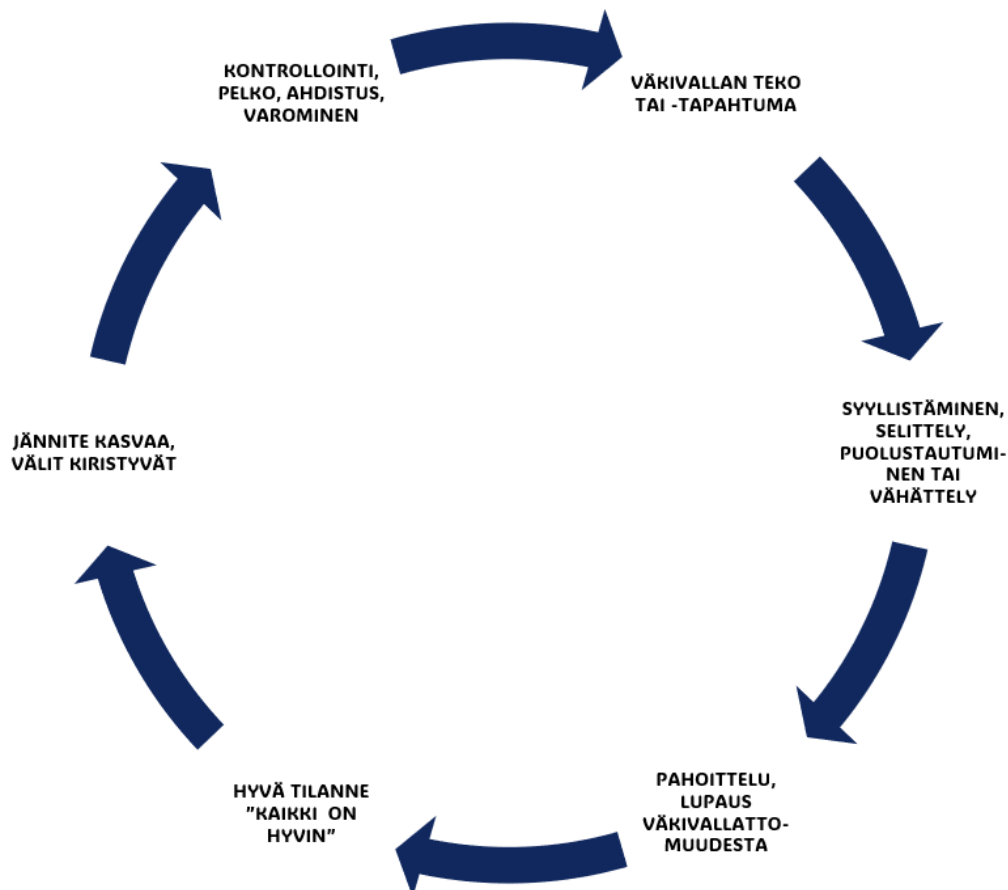
⁶Bildjuschkin ym. 2020

⁷ Rossi, M., Pietilä, M., Oinas, M. 2022

Seksuaaliväkivalta – henkilön seksuaalisuutta ja seksuaalista itsemääräämisoikeutta loukkaava väkivalta.

3 Väkivallan kierre

Väkivallan kehä kuvaa lähisuhdeväkivallalle tyypillistä toistuvuutta. Väki­vallan kierre on mahdollista tunnistaa ja siihen puuttua missä tahansa sen kohdassa. Lähisuhdeväkivallan tiedetään tavallisesti raaistuvan jatkuessaan. Väki­valta ei lopu itsestään ja loppuakseen tarvitsee aina puuttumisen. Väki­vallasta kysyminen voi mahdollistaa siitä puhumisen ja siten väki­vallan kierteen katkeamisen.

Lähisuhdeväkivallassa on tavallista, että väkivallan tekoa tai -tapahtumaa seuraa syyllistäminen, selittely, puolustautuminen tai vähättely. Tämän jälkeen seuraa pahoittelu ja

lupaus väkivallattomuudesta. Tämän jälkeen on usein hyvä tilanne, jonka jälkeen jännite kasvaa ja välit kiristyvät, seuraa kontrollointia, pelkoa ja ahdistusta sekä varomista, joka johtaa uuteen väkivallan tekoon tai -tapahtumaan. Näin kehä jatkaa kulkuaan, kunnes siihen puututaan.

4 Alueellista väkivallan ehkäisyä ohjaavat kansalliset väkivallan vastaisen työn toimeenpanosuunnitelmat ja –ohjelmat

Suomi on sitoutunut erilaisiin väkivaltaa ehkäiseviin kansainvälisiin ihmisoikeussopimuksiin. Näistä keskeisimmät ovat Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta (nk. Istanbulin sopimus), Euroopan neuvoston yleissopimus lasten suojelemisesta seksuaalista riistoa ja seksuaalista hyväksikäyttöä vastaan (nk. Lanzaroten sopimus), YK:n lasten oikeuksien sopimus sekä naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjumista koskevan Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi (nk. NKV-direktiivi).

4.1 Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi

Sanna Marinin hallitusohjelmaan perustuva Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma (2020–2023) pyrkii ennaltaehkäisemään väkivaltaa sekä parantamaan väkivallan ehkäisyn rakenteita ja koordinaatiota. Tämä edellytti ohjeiden laatimista kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaatorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. THL:n ohjausjulkaisu (10/2022) on laadittu torjuntaohjelman toimeenpanemiseksi. Tämän ohjeen pohjalta myös Pirkanmaan hyvinvointialueen väkivallan ehkäisyn rakenteita on lähdetty kehittämään. Julkaisussa on omat osionsa hyvinvointialueiden ja kuntien päättävillä tahoilla riittävien koordinaatorakenteiden muodostamiseksi sekä varsinainen ohjeistus palveluiden järjestämiselle. [Löydät julkaisun tästä linkistä.](#)

4.2 Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma

Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen toimintaohjelman pääasiallisena tarkoituksena on estää tyttöjen ja naisten sukuelinten silpominen Suomessa ja Suomessa asuvien tyttöjen vieminen ulkomaille silvottavaksi sekä lisätä silpomisen läpikäyneiden tyttöjen ja naisten hyvinvointia ja elämänlaatua. Istanbulin sopimus velvoittaa Suomea laatimaan edellä kuvatun toimintaohjelman. Toimintaohjelma on päivitetty vuonna 2021 ja löytyy kokonaisuudessaan [tästä linkistä](#).

Päivitettyyn toimintaohjelmaan sisältyy myös suunnitelma asiantuntijoiden osaamisen ylläpitämiseksi varmistamalla kansainvälinen yhteistyö. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen estämisen lisäksi toimintaohjelma suosittaa myös aiempaa vahvemmin toimia jo leikattujen tyttöjen ja naisten hyvinvoinnin edistämiseksi ja heille tarjottavien palvelujen laadun ja saatavuuden parantamiseksi. Silpomisen läpikäyneiden tyttöjen ja naisten kohtaamiseen ja tukemiseen suositellaan kiinnitettävän entistä enemmän huomiota, jolloin myös avunsaanti ja hoito paranevat.

4.3 Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma

Marinin hallitusohjelmaan sisältyi kirjaus laatia kansallinen toimeenpanosuunnitelma lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan vastaiselle nk. Lanzaroten sopimukselle.

Toimeenpanosuunnitelma pohjaa kansalliseen lapsistrategiaan, kulloiseenkin hallitusohjelmaan ja siinä meneillään oleviin lainsäädäntöuudistuksiin, Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelmaan, valtakunnallisessa nuorisotyön ja -politiikan ohjelmaan 2020–2023 sekä Euroopan neuvoston ja EU:n lapsistrategiaan ja Lanzarote-komitean ja muiden sopimuksen piiriin kuuluvien Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimusten toimeenpanosuositukseen. Toimeenpanosuunnitelma on jaettu kolmeen osaan mukaillen Lanzaroten sopimuksen sisältöjä. Ensimmäinen osa kuvaa sitä, miten ehkäistään ja torjutaan lasten seksuaaliväkivaltaa. Toinen osa keskittyy siihen, miten suojellaan seksuaaliväkivallan kohteeksi joutuneiden lasten oikeuksia. Kolmas osa puolestaan kertoo siitä, miten edistetään kansallista ja kansainvälistä yhteistoimintaa lasten seksuaaliväkivaltaa vastaan, interventio-ohjelmista ja toimenpiteistä sekä aineellisen rikosoikeuden, tutkinnan, syytetoimenpiteiden ja prosessioikeuden asioista. Lisäksi kolmannessa osassa on osuus tietojen tallentamisesta ja

säilyttämisestä sekä valvonnasta. [Löydät Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelman kokonaisuudessaan tästä linkistä.](#)

4.4 Väkivallaton lapsuus toimenpidesuunnitelma

Väkivallaton lapsuus -toimenpidesuunnitelman 2020–2025 tavoitteena on ehkäistä 0–17 vuotiaisiin lapsiin kohdistuvaa väkivaltaa erilaisissa kasvu- ja toimintaympäristöissä. Suunnitelmassa käsitellään lapsen oikeuksia, osallisuutta, väkivallalta suojaavia tekijöitä ja riskitekijöitä sekä sen seurauksia. Tavoitteena on parantaa lapsiuhrin asemaa nykyisissä palvelu-, hoito- ja rikosjärjestelmissä huomioiden myös ne lapset, jotka ovat riskissä päätyä käyttämään tai ovat jo käyttäneet väkivaltaa.

Toimenpidesuunnitelma koostuu neljästätoista eri luvusta, jotka käsittelevät henkisen ja fyysisen väkivallan sekä seksuaaliväkivallan ehkäisyä kolmesta eri näkökulmasta: ennaltaehkäisy, haittojen minimoiminen ja varsinaisen hoidon perspektiivistä, pääpainon ollessa ennaltaehkäisyssä. Suunnitelmassa on pyritty huomioimaan väkivallan suhteen erityisen haavoittuvassa asemassa olevien lasten tilanteeseen liittyviä kysymyksiä sekä joitakin ajankohtaisia erityiskysymyksiä. Suunnitelma korostaa monialaisen yhteistyön tärkeyttä. THL:n koordinoima Barnahus- hanke (2019–2025) toimii kansallisesti ja alueellisesti myös Sisä-Suomen alueella.

[Väkivallaton lapsuus- toimenpidesuunnitelman löydät kokonaisuudessaan tästä linkistä.](#) Barnahus- hankkeeseen ja sen tuottamiin materiaaleihin pääset tutustumaan hankkeen sivuilla <https://barnahus.fi/>

4.5 Lainsäädäntö väkivallan torjumisen tukena

Suomessa ei ole voimassa erillistä väkivallan ehkäisyn lakikokonaisuutta, mutta lukuisissa lainkohdissa asia tulee esiin. Rikoslaki, vanhuspalvelulaki, lastensuojelulaki ja sosiaalihuoltolaki tunnistavat väkivallan ehkäisyn velvoittavuuden. Lisäksi YK:n lasten oikeuksien sopimus sekä kaikkinaisten naisten syrjinnän poistamista koskeva sopimus painottavat väkivallan riskitekijöiden tunnistamisen sekä väkivallan puheeksi ottamisen ja siltä suojaamisen merkitystä.

5 Alueellinen väkivallan ehkäisyn työryhmä

Väkivallan ehkäisyn työryhmän muodostamiseen ja sen asiantuntijuuden hyödyntämiseen ohjaa vahvasti myös THL:n ohje kunnille ja hyvinvointialueille (ks. edellinen luku 4.1)

5.1 Väkivallan ehkäisyn työryhmä Pirkanmaan hyvinvointialueella

Pirkanmaan alueellinen työryhmä muodostettiin loppuvuonna 2023. Työryhmä on kokoontunut alueellisen väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma valmistelun aikana yhteensä viisi kertaa. Väkivallan ehkäisyn työryhmä vastaa väkivallan ehkäisyyn liittyvän toimintaohjelman laatimisesta, toimeenpanosta, seurannasta ja väkivallan ehkäisytyön tulosten raportoinnista.

Työryhmän tehtävänä on ollut tuoda moniammatillinen ja mahdollisimman laaja näkemys tehtävän suunnitelman laadun sekä tarkoituksenmukaisuuden varmistamiseksi. Työryhmän jäsenistä valtaosa on sitoutunut toimimaan väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelman toimeenpanovaiheessa asiantuntijaryhmänä.

Työryhmän kokoonpanoa tarkastellaan ja laajennetaan tarpeen mukaan.

Työryhmässä ovat edustettuna seuraavat tahot:

Väkivallan tekijöiden parissa tehtävä työ, Aggredi Pirkanmaa ja Maria Akatemia

Väkivallan uhrien parissa tehtävä työ, Setlementti Tampere, väkivaltatyö

Perusopetus, Tampereen kaupunki

Varhaiskasvatus, Kangasalan kaupunki, Nokian kaupunki

Kulttuuripalvelut, Lempäälän kunta

Seurakunnat, Evankelisluterilainen seurakuntayhtymä

Ikäntyneiden parissa tehtävä työ, Tampere Missio, Senioripysäkki

Poliisi, Sisä-Suomen poliisi, ennalta estävä toiminta

Pirkanmaan hyvinvointialue, sairaalapalvelut

Psykiatria, akuuttihoito ja päivystys, naistentaudit ja synnytys sekä Seri-tukikeskus ja lastentaudit

Pirkanmaan hyvinvointialue, ikäihmisten ja vammaisten palvelut

Pirkanmaan hyvinvointialue, lasten, nuorten ja perheiden palvelut

Pirkanmaan hyvinvointialue, avopalvelut

Sosiaali- ja kriisipäivystys, työikäisten sosiaalityö ja suun terveydenhoito

Pirkanmaan hyvinvointialue, integraatiotoiminta

5.2 Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointisuunnitelma oheisasiakirjoineen

Pirkanmaan hyvinvointialueen hyvinvointikertomus- ja suunnitelma toimii pääasiakirjana alueella tehtäville lakisääteisille, alueellisille neuvolatyön, lasten- ja nuorten, opiskeluhoillon, ikääntyneiden sekä ehkäisevän päihdetyön suunnitelmille.

Väkivallan ehkäisy on osa myös kaikkia näitä suunnitelmia, eivätkä asiakirjat ole toisiaan pois sulkevia. Väkivallan ehkäisyn suunnitelma pohjautuu kansallisiin ja kansainvälisiin velvoittaviin ihmisoikeussopimukseen sekä lainsäädäntöön.

Väkivallan ehkäisy tulee huomioida kaikessa hyvinvointialueilla tehtävässä työssä.

Pirkanmaan alueellinen hyvinvointisuunnitelma- ja kertomus on hyväksytty Pirkanmaan hyvinvointialueen valtuustossa 12.2.2024. Hyvinvointisuunnitelma sisältää erillisiasiakirjoja, jotka tukevat alueellista suunnitelmaa. Väkivallan ehkäisyn toimenpidesuunnitelma on osa alueellista hyvinvointikertomusta ja –suunnitelmaa.

Väkivallan ehkäisyn toimenpidesuunnitelma asettuu tukemaan hyvinvointisuunnitelman painopisteiden ja niiden tavoitteiden toteutumista väkivallan ehkäisyn näkökulmasta.

6 Väkivallan ehkäisyn painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointialueella

Pirkanmaan alueella on viime aikoina näyttäytynyt aiempaa voimakkaammin väestön väkivaltakokemukset. Erityisen huolestuttavana on näyttäytynyt alueemme nuorten tekemä ja kokema väkivalta vertaistensa tai aikuisten toimesta. Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneissa rikoksissa on alueellamme tätä kehitystä tukevaa nousua havaittavissa. Nousua vuodesta 2022 vuoteen 2023 on 1,2 prosenttiyksikköä.

Tähän toimenpideohjelmaan on valittu mittareita, joita seuraamalla toimenpiteiden vaikutusta on selkeää seurata. Kouluterveyskyselyn tuoma tieto lasten ja nuorten kokemasta väkivallasta huolta pitävien aikuisten taholta herättää aiheellista huolta. Toisaalta voidaan ajatella nuorten entistä paremmin tunnistavan heihin kohdistunutta väkivaltaa, toisaalta on aiheellista pohtia, onko väkivalta aiempaa tavallisempaa perheissä.

Avioero ja ero parisuhteesta on tunnistettu lähisuhdeväkivallalle altistavaksi tekijäksi. Tämän vuoksi myös alueemme avioerotilastoja on hyvä seurata. Pirkanmaalaisten avioerot vähenivät prosenttiyksiköllä vuodesta 2022 vuoteen 2023.

Väestön mielen hyvinvointi vaikuttaa suoraan myös väkivaltarisktiin, tämän vuoksi onkin harmillinen muutos, että tilastojen valossa mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä on noussut pirkanmaalaisten keskuudessa 6,8 prosentista 7,4 prosenttiin vuosien 2022 ja 2023 välillä. On myös syytä huomioida, että näiden tilastojen valossa psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus on Pirkanmaalla koko maata 0,9 % korkeampi.

6.1 Väestötason hyvinvointi indikaattoritiedon valossa väkivallan ehkäisyn näkökulmasta Pirkanmaalla

Lasten ja nuorten kokema väkivalta vanhempien tai muiden huolta pitävien aikuisten toimesta (Kouluterveyskysely 2023, Pirkanmaa)	%
4.–5. luokkalaisista kertoo kokeneensa fyysistä väkivaltaa vanhempien tai huolta pitävien aikuisten toimesta	15
8.–9. luokkalaisista kertoo kokeneensa fyysistä väkivaltaa vanhempien tai huolta pitävien aikuisten toimesta	12,5
4.–5. luokkalaisista kertoo kokeneensa henkistä väkivaltaa vanhempien tai huolta pitävien aikuisten toimesta	25,9
8.–9. luokkalaisista kertoo kokeneensa henkistä väkivaltaa vanhempien tai huolta pitävien aikuisten toimesta	29,3

Väkivalta ja sen riskitekijät aikuisväestössä	%
20–64-vuotiaat, fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneet (osuus alueen asukkaista v. 2022)	10
65 vuotta täyttäneet, fyysistä tai henkistä lähisuhdeväkivaltaa kokeneet (osuus alueen asukkaista v. 2022)	4,1
Avioeroja 25–64 –vuotiailla (1000 vastaavan ikäistä naimisissa olevaa kohden v. 2023)	16,4
Mielenterveyden ja käyttäytymisen häiriöt perusterveydenhuollon lääkärin avosairaanhoidon vastaanoton käyntisyynä (% kirjatuista käyntisyistä v. 2023)	7,4
Pitkäaikaistyöttömät, työttömien osuudesta (v. 2023 kaikki sukupuolet)	29
Ulkona, yömajoissa, tilapäissuojissa ja laitoksissa olevat yksinäiset asunnottomat	0,1

Elinympäristön turvallisuus ja riskitekijät	%
Poliisin tietoon tulleet henkeen ja terveyteen kohdistuneet rikokset /1000 asukasta v. 2023	6,8
Päivittäisen elämänsä erittäin tai hyvin turvalliseksi kokeneiden osuus v. 2022	68,8

Pirkanmaan hyvinvointialue

Päivittäisen elämänsä turvattomaksi kokeneiden osuus 20–64- vuotiaat v. 2022	3,4
Päihteiden vaikutuksen alaisina tehdyistä väkivaltarikoksista syyllisiksi epäillyt /1000 asukasta v. 2023	1,5
Psyykkisesti merkittävästi kuormittuneiden osuus v. 2022	17,5

Turvakotipalvelujen käyttö Pirkanmaalla 2023	%
Turvakotien asiakkaat (/10 000 alueen 18–64- vuotiasta)	9,9
Turvakotien asiakkaat, lapset (0–17 v, / 10 000 vastaavan ikäistä lasta)	18,6
Turvakotien asumispäiviä (lukumäärä)	14132

6.2 Hyvinvointisuunnitelman ja väkivallan ehkäisyn painopisteet, tavoitteet ja toimenpiteet hyvinvointialueella

Painopiste	Tavoite
1. Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen	Tarjoamme asiakasryhmät huomioiden eri tavoin, ymmärrettävästi ja saavutettavasti tietoa hyvinvointia edistävästä valinnoista ja helpotamme niiden tekemistä arjen ympäristössä Puutemme riskitekijöihin varhaisessa vaiheessa (tunnistaminen, puheeksi ottaminen, koulutus ja tieto, toimintamallit, vastuut) Tarjoamme ja kehitämme matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa sekä edistämme saavutettavien hyvinvointia tukevien palveluiden tarjonnan kehittymistä koko hyvinvointialueella

Pirkanmaan hyvinvointialue

2. Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen	• Mahdollistamme saavutettavaa ja esteetöntä liikkumista ja kulttuurista osallistumista sekä tuemme arkiaktiivisuutta • Laadimme alueellisen liikuntaneuvonnan ja -ohjauksen prosessin hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyönä sekä otamme käyttöön kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjottimen • Hyvinvointialueen kaikissa toimipisteissä tunnistamme, otamme puheeksi ja ohjaamme liikuntaneuvontaan sekä hyvinvointia tukevien kulttuuripalvelujen pariin
3. Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen	• Vahvistamme mielen hyvinvointia tukevien toimintamallien käyttöä sekä mielenhyvinvointia tukevaa osaamista kaikessa toiminnassa • Kehitämme matalan kynnyksen palveluita ja lisäämme niiden saavutettavuutta • Tuemme pirkanmaalaisia tekemään arjessa päihteettömyyttä tukevia valintoja
4. Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen	• Kehitämme osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakenteita, toimintatapoja, vaikuttamiskanavia, eri väestöryhmien osallisuuteen liittyvää tiedonkeruuta sekä saavutettavaa viestintää • Tuemme pirkanmaalaisia osallistumaan oman ja lähiyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseen ja kehitämme yhdessä osallistumisen kynnyksiä madaltavia toimintatapoja • Teemme yhteistyötä eri järjestöjen kanssa osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi
5. Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä elinympäristö	• Luomme hyvinvointia ja terveyttä edistäviä turvallisia lähiympäristöjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä vahvistamme kiusaamisen aktiivista ehkäisyä • Tunnistamme väkivaltariskin ja hyödynnämme monialaista arviointia sekä konsultaatio- ja tukirakenteita • Lisäämme yhteistyötä pelastuslaitoksen, hyvinvointialueen sote-puolen ja kuntien välille, jotta riskien ennakointi ja turvallisuustaso alueella paranee

6.3 Toimenpiteet tavoitteen saavuttamiseksi painopisteittäin

Painopiste 1:

Yksilöllisten hyvinvointia edistävien valintojen mahdollistaminen

Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3
Tarjoamme asiakasryhmät huomioiden eri tavoin, ymmärrettävästi ja saavutettavasti tietoa hyvinvointia edistävästä valinnoista ja helpotamme niiden tekemistä arjen ympäristössä	Puutemme riskitekijöihin varhaisessa vaiheessa (tunnistaminen, puheeksi ottaminen, koulutus ja tieto, toimintamallit, vastuut)	Tarjoamme ja kehitämme matalan kynnyksen ohjausta ja neuvontaa sekä edistämme saavutettavien hyvinvointia tukevien palveluiden tarjonnan kehittymistä koko hyvinvointialueella
Tarjoamme ajantasaista tietoa väkivaltariskiä lisäävistä ja siltä suojaavista tekijöistä. Tarjoamme tietoa asiakkaalle soveltuvista palveluista. Rakennamme saavutettavat hyvinvointialueen verkkosivut alueen asukkaille myös väkivaltaan liittyvien teemojen osalta	Väkivallasta kysytään kaikilta asiakkailta kaikissa hyvinvointialueen palveluissa. Henkilöstöä koulutetaan väkivallan tunnistamisessa ja puheeksi ottamisessa systemaattisesti.	Hyvinvointialueen henkilöstöllä on mahdollisuus hyödyntää väkivaltatyön asiantuntijan konsultaatiota kaikissa teemaan liittyvissä kysymyksissä. Asiakas saa tuen nykyisessä palvelussaan ja tuki järjestetään tämän palvelun työntekijälle

Painopiste 2: Liikkumisen ja aktiivisuuden edistäminen

Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3
Mahdollistamme saavutettavaa ja esteetöntä liikkumista, kulttuurista osallistumista sekä tuemme arkiaktiivisuutta	Laadimme alueellisen liikuntaneuvonnan ja -ohjauksen prosessin hyvinvointialueen ja kuntien yhteistyönä sekä otamme käyttöön kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjottimen	Hyvinvointialueen kaikissa toimipisteissä tunnistamme, otamme puheeksi ja ohjaamme liikuntaneuvontaan sekä hyvinvointia tukevien kulttuuripalvelujen pariin
Huomioimme erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden osallisuuden heidän hyvinvointiaan tukevissa palveluissa. Väkivaltariskin arvioinnissa huomioidaan myös asiakkaan oma mielipide ja mahdollisuus vaikuttaa tehtäviin toimenpiteisiin	Kulttuurihyvinvoinnin palvelutarjottimesta tiedotetaan palveluissa aktiivisesti. Huomioimme kokonaisvaltaisen, asiakkaan hyvinvointia tukevan liikuntaneuvonnan mahdollisuudet asiakastapaamisissa.	Teemme monialaista yhteistyötä eri toimijoiden välillä ja huomioimme hyvinvointia tukevia tekijöitä asiakas- ja tilannelähtöisesti.

Painopiste 3: Mielen hyvinvoinnin edistäminen ja tukeminen

Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3
Vahvistamme mielen hyvinvointia tukevien toimintamallien käyttöä sekä	Kehitämme matalan kynnyksen palveluita ja lisäämme niiden saavutettavuutta	Tuemme pirkanmaalaisia tekemään arjessa päihitteettömyyttä tukevia valintoja

Pirkanmaan hyvinvointialue

mielen hyvinvointia tukevaa osaamista kaikessa toiminnassa		
Erityisen haavoittuvassa asemassa olevien asiakkaiden kohtaamisessa huomioidaan myös mielen hyvinvointi ja sitä tukevat toimintamallit Asiakas kohdataan sensitiivisesti ja väkivallan puheeksi ottamisessa huomioidaan tilanteeseen vaikuttavat tekijät	Teemme yhteistyötä järjestöjen sekä kuntien kanssa eri palveluiden tunnettuuden lisäämisessä. Väkivallalta suojaavien ja riskiä lisäävien tekijöiden tunnistamisessa hyödynnämme asiakkaalle helposti saavutettavia palveluita.	Tunnistamme päihteiden saatavuuteen ja käyttöön liittyvän väkivaltariskin ja otamme tämän puheeksi asiakastilanteissa sekä hyvinvointikampanjoissa ja –tilaisuuksissa.

Painopiste 4: Osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisääminen

Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3
Kehitämme osallisuuden ja yhteisöllisyyden rakenteita, toimintatapoja, vaikuttamiskanavia, eri väestöryhmien osallisuuteen liittyvää tiedonkeruuta sekä saavutettavaa viestintää	Tuemme pirkanmaalaisia osallistumaan oman ja lähiyhteisönsä hyvinvoinnin edistämiseen ja kehitämme yhdessä osallistumisen kynnystä madaltavia toimintatapoja	Teemme yhteistyötä eri järjestöjen kanssa osallisuuden ja yhteisöllisyyden lisäämiseksi.
Teemme aktiivista yhteistyötä kokemusasiantuntijatoimijoiden sekä	Pyrimme vähentämään väkivallasta vaikenemisen kulttuuria tiedottamalla	Hyödynnämme Pirkanmaan aktiivista väkivaltaerityistä järjestöosaamista

Pirkanmaan hyvinvointialue

asiakaskokemuksen kehittämistä tukevien palveluiden kanssa. Hyödynnämme tiedolla johtamista palvelupolkuja rakennettaessa	asiakkaita väkivallalta suojaavista ja siihen altistavista tekijöistä. Tiedotamme asukkaita riskeihin puuttumisen tärkeydestä	palvelujen kehittämisessä väkivaltatietoisemmaksi. Järjestöt tukevat hyvinvointialueen palveluita väkivallan ehkäisyn toimenpiteiden toteuttamisessa.

Painopiste 5: Arjen turvallisuuden lisääminen ja hyvinvointia edistävä kasvuympäristö

Tavoite 1	Tavoite 2	Tavoite 3
Luomme hyvinvointia ja terveyttä edistäviä turvallisia lähiympäristöjä yhteistyössä eri toimijoiden kanssa sekä vahvistamme kiusaamisen aktiivista ehkäisyä	Tunnistamme väkivaltariskin ja hyödynnämme monialaista arviointia sekä konsultaatio- ja tukirakenteita	Lisäämme yhteistyötä pelastuslaitoksen, hyvinvointialueen sote-puolen ja kuntien välille, jotta riskien ennakointi ja turvallisuustaso alueella paranee
Tuemme työntekijöiden osaamisen vahvistamista tarjoamalla koulutusta väkivallan riskitekijöistä ja niihin puuttumisesta. THL:n väkivaltateemaiset verkkokoulut liitetään eri palvelulinjojen täydennyskoulutus- ja perehdytysuunnitelmiin	Koulutusta väkivallan tunnistamisesta ja puheeksi ottamisesta tarjotaan kaikille ammattilaisille Väkivallan ehkäisyn suunnittelija rakentaa moniportaisen, monialaisen asiantuntijakonsultaatiomallin työntekijöille	Integraatiotoiminnan hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuyksikkö mahdollistaa palvelujen läpileikkaavuuden huomioinnin ja yhdyspintojen tiiviimmän yhteistyön. Väkivallan ehkäisy huomioidaan myös hyvinvointialueen turvallisuus- ja valmiustyössä.

Pirkanmaan hyvinvointialue

	Tiedotamme olemassa olevista tuki- ja konsultaatorakenteista ja ohjaamme niiden käyttöön	

7 Toimeenpano ja toteutumisen arviointi

Keskeiset väkivallan ehkäisykokonaisuuden tavoitteet ja toimenpiteet ovat:

Pirkanmaalla väkivaltariskissä olevat asukkaat tunnistetaan ja väkivalta otetaan puheeksi sekä väkivaltaa kokeneet tai riskissä sen käyttämiseen olevat asukkaat ohjataan tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin.

Pirkanmaalla väkivaltariskissä olevat asukkaat tunnistetaan ja väkivalta otetaan puheeksi

- Väkivallasta kysytään kaikilta asiakkailta kaikissa palveluissa
- Väkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen koulutetaan kaikki työntekijät
- Saavutettavat verkkosivut tarjoavat ajantasaista tietoa väkivallasta
- MARAK- toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen
- Ankkuri- toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen
- Rakennetaan tuki- ja konsultaatorakenteet väkivalta-asioissa työntekijöiden käyttöön

Väkivaltaa kokeneet tai riskissä sen käyttämiseen olevat asukkaat ohjataan tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin

- Palvelupolut sekä hoitoketjut väkivallan uhreille tai väkivallan tekoriskissä oleville ovat ajantasaisia ja saavutettavia
- MARAK- toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen
- Vakavan lähisuhdeväkivallan tekijöille kehitetään oma malli MATAC- malliin pohjautuen vuoden 2025 loppuun mennessä
- Tuki- ja konsultaatorakenteet hyvinvointialueen työntekijöille
- Ajantasainen tieto alueellisista palveluista helposti käytettävissä asukkaille ja alueen ammattilaisille

7.1 Pirkanmaalla väkivaltariskissä olevat asukkaat tunnistetaan ja väkivalta otetaan puheeksi

Toimenpide	Vastuu	Mittarit	Vähimmäistavoite
Väkivallasta kysytään kaikilta asiakkailta kaikissa palveluissa	Sovittava palvelulinjoittain	Asiakas- ja potilastietojärjestelmätiedoista poimien?	Puolessa kaikista kohtaamisista asiakkaalta/potilaalta kysytään väkivallasta
Väkivallan tunnistamiseen ja puheeksi ottamiseen koulutetaan kaikki työntekijät	Sovittava palvelulinjoittain	Toteutuneiden koulutusten määrä, osallistujat palvelulinjoittain	70 % Pirkan työntekijöistä on suorittanut väkivaltateemaisen koulutuksen v. 2026 loppuun mennessä
Saavutettavat verkkosivut tarjoavat ajantasaista tietoa väkivallasta	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue	Toteutuu/ei toteudu	Verkkosivut ovat käytössä v. 2024 loppuun mennessä
MARAK- toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue	Toteutuu/ei toteudu	MARAK- työryhmä jokaisella lähijohtamisalueella
Ankkuri- toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue Strategia-toimialue	Toteutuu/ei toteudu	Ankkuri-toimintamalli toimii koko hyvinvointialueella*

Pirkanmaan hyvinvointialue

Tuki- ja konsultaatorakenteet väkivalta-asioissa työntekijöiden käyttöön	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue	Avainhenkilömallirakenne on osa hyvinvointialuetta, Väkivallan ehkäisyn suunnittelijalle tulleet konsultaatiot (lkm.)	Pirhan avainhenkilömalli rakentuu vuoden 2025 loppuun mennessä. Yhteydenottokanavat väkivallan ehkäisyn suunnittelijalle ovat toimivat ja ajantasaiset.

*) Ankkuri- toimintamalli toimii koordinoitusti kaikissa Pirkanmaan alueen kunnissa poliisijohtoisesti. Ankkuri-tiimien vetovastuussa on sosiaali- ja kriisipäivystyksen vastuusosiaalityöntekijä. Ankkuri-toimintamalli on monialainen ja moniportainen. RISU (Rikoksista irti, suuntaamalla uudelleen) toimii täten myös koko hyvinvointialueella

7.2 Väkivaltaa kokeneet tai riskissä sen käyttämiseen olevat asukkaat ohjataan tarkoituksenmukaisten palvelujen piiriin

Toimenpide	Vastuu	Mittarit	Vähimmäistavoite
Palvelupolut sekä -ketjut väkivallan uhreille tai väkivallan tekoriskissä oleville ovat ajantasaisia ja saavutettavia	Integraatio-toimialue; Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus ja jatkuvan kehittämisen vastuuyksikkö	Toteutuneiden palvelupolkujen ja – ketjujen määrä	Seksuaaliväkivaltaa kokeneen asiakkaan palveluketju, väkivaltaa kokeneen lapsen ja nuoren palvelupolku ja turvakotijakson jälkeinen palvelupolku ovat valmiina vuoden 2025 loppuun mennessä. Väkivallan tekoriskissä olevan nuoren palveluketju vuoden 2026 loppuun mennessä.

Pirkanmaan hyvinvointialue

MARAK- toimintamalli kattaa koko hyvinvointialueen	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue	Toteutuu/ei toteudu	MARAK- työryhmä jokaisella lähijohtamisalueella
Vakavan lähisuhdeväkivallan tekijöille kehitetään oma malli MATAC- malliin pohjautuen vuoden 2025 loppuun mennessä	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue Sisä-Suomen poliisi	Toteutuu/ei toteudu	Yhteinen suunnitelma kolmen hyvinvointialueen ja poliisiorganisaation kesken aikatauluttamiseksi sekä ohjausryhmän luomiseksi
Tuki- ja konsultaatorakenteet hyvinvointialueen työntekijöille	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue	Avainhenkilömallirakente on osa hyvinvointialuetta/ Väkivallan ehkäisyn suunnittelijalle tulleet konsultaatiot (lkm.)	Pirhan avainhenkilömalli rakentuu vuoden 2025 loppuun mennessä. Yhteydenottokanavat väkivallan ehkäisyn suunnittelijalle ovat toimivat ja ajantasaiset.
Ajantasainen tieto alueellisista palveluista helposti käytettävissä asukkaille ja alueen ammattilaisille	Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus/Integraatio-toimialue	Toteutuu/ei toteudu	Hyvinvointialueen verkkosivuilla on saavutettavat sisällöt väkivaltateemoista ja avun hakemisen poluista

7.3 Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelman arviointi

Toimenpideohjelman toimeenpanoa seuraa alueellinen väkivallan ehkäisyn työryhmä, arvioimalla tavoitteiden ja niiden saavuttamiseksi asetettujen toimenpiteiden toteutumista. Arvioinnissa hyödynnetään väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelmassa käytettyjä mittareita suhteessa vähimmäistavoitteisiin.

7.4 Toimenpideohjelman laatijat

Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelma pohjautuu alueellisen hyvinvointikertomuksen ja – suunnitelman pääasiakirjaan. Ohjausryhmä ja valmistelutyöryhmä ovat omalta osaltaan ohjanneet, arvioineet, tukeneet ja tuottaneet sisältöä myös tähän oheisasiakirjaan. Lisäksi suunnitelman tekoon on osallistunut Pirkanmaan alueellinen väkivallan ehkäisyn työryhmä; Irina Remes, Emma Laine, Satu Hintikka, Riikka Nopanen, Susanna Vaino, Teija Tynjälä, Nora Salmijärvi, Natalia Kettunen, Noora Lehto, Sonja Hietaranta, Liisa Niemi, Pirjo Hellsten, Tiina Mattila, Mikko Pitkänen, Sirpa Määttä, Jenni Vadén, Tanja Ketola-Kinnula, Howard Byde, Marko Ajanki, Milja Koljonen, Kirsi Korhonen, Sini Aaltonen, Jenni Joru, Sari Antikainen, Elina Perkiö, Katariina Liimatainen, Helena Rautakorpi, Päivi Leikkola ja Tomi Pöntinen.

Väkivallan ehkäisyn toimenpideohjelman valmistelusta on vastannut väkivallan ehkäisyn kokonaisuuden suunnittelupäällikkö Noora Kannisto.

Yhteystiedot:

Noora Kannisto

Suunnittelupäällikkö, Väkivallan ehkäisyn kokonaisuus

Hyvinvoinnin ja terveyden edistämisen vastuuyksikkö

Integraatiotoiminta

p. 044 473 9735

noora.kannisto@pirha.fi

8 Lähteet

Pääasiakirjassa on tarkemmin kuvattuna yhteiset tietolähteet sekä ohjaavat asiakirjat, kuten hallitusohjelmat ja Pirkanmaan hyvinvointialueen strategia ja lait, joihin suunnitelmien teko on pohjautunut.

Edellä mainittujen lisäksi tässä asiakirjassa lähteinä on käytetty:

Dheensa, S., McLindon, E., Spencer, C., Pereira, S., Shrestha, S., Emsley, E., & Gregory, A. (2022). Healthcare Professionals' Own Experiences of Domestic Violence and Abuse: A Meta-Analysis of Prevalence and 101 Systematic Review of Risk Markers and Consequences. *Trauma, violence & abuse*, 15248380211061771. Advance online publication. <https://doi.org/10.1177/15248380211061771>

Koukkula, M., ja Klemetti, R. Tyttöjen ja naisten sukuelinten silpomisen (FGM) estämisen toimintaohjelma. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2021 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-9715-8>

Korpilahti, U., Kettunen, H., Nuotio, E., Jokela, S., Nummi, V., Lillsunde, P (toim.) Väkivallaton lapsuus 2020–2025 toimeenpanosuunnitelma lapsiin kohdistuvan väkivallan ehkäisystä 2020–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2019

Krogell, J. & Niklander, E. (2023) Lähisuhdeväkivallan ehkäisyn rakenteet vaihtelevat eri puolilla maata – koordinaattoriverkostosta tukea ohjeiden toimeenpanoon. Tutkimuksesta tiiviisti 64/2023. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos, Helsinki

Malja, M ja October, M. Lanzaroten sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2022 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8675-6>

Miller, E., & McCaw, B. (2019). Intimate partner violence. *New England Journal of Medicine*, 380(9), 850–857. <https://doi.org/10.1056/NEJMra1807166>

Niklander, E. ja Krogell, J. Lähisuhdeväkivallan vastaisen työn rakenteita tulee vahvistaa: suosituksia nykytilan korjaamiseksi. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen julkaisusarja ”Päätösten tueksi” 3/2024 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-408-307-2>

October, M. ja Laitinen, H-L. Ohjeet kunnille ja hyvinvointialueille lähisuhdeväkivallan ehkäisyn koordinaattorakenteiden ja lähisuhdeväkivallan vastaisen toiminnan järjestämiseksi. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-878-1>

Riski, T. ja Viuhko, M. Istanbulin sopimuksen toimeenpanosuunnitelma vuosille 2022–2025. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja. 2022 <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-00-8659-6>

Rossi, M., Pietilä, M., Oinas, M. Sanoilla on merkitystä. Termikäsikirja lapsiin kohdistuvan seksuaaliväkivallan sanoittamiseen. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2022.

<https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-343-858-3>

Ruuskanen, E. Naisiin kohdistuvan väkivallan torjuntaohjelma 2020–2023. Oikeusministeriön julkaisuja, Mietintöjä ja lausuntoja. 2020 <http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-835-6>

Siltala, H., Hisasue, T., Hietämäki, J., Saari, J., Laajasalo, T., October, M., Laitinen, H-L, Raitanen, J. Lähisuhdeväkivallasta aiheutuva palveluiden käyttö ja kustannukset Terveys-, sosiaali- ja oikeuspalveluissa. Valtioneuvoston selvitys- ja tutkimustoiminnan julkaisusarja. 2022. <https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-385-2>

